

Najsmutnejšie Vianoce v živote (r. 1987)

(úryvok z pripravovanej knihy:

Jozafát V. Timkovič, OSBM, *Spomienky emigranta*)

Bohoslovcom varili poľské sestričky, tragická smrť jednej z nich...

V pápežskom českom seminári *Nepomucenum* (*Pontificio Collegio Nepomuceno*) v Ríme bohoslovcom varili a prali poľské sestričky. Volali ich faustínky, lebo neustále hovorili o svojej svätej spolusestre Faustíne Kowalskej (vtedy, v r. 1987, ešte nebola ani blahoslavená). «... *A naša spolusestra Faustína urobila to a to a povedala to a ono...*», tak ich volali *faustínky*... Sestričky sa na nich za to vôbec nehnevali, ba sa pritom blaženne usmievali a povzbudzovali ich, aby ich takto i naďalej volali... V *Nepomucene* tieto sestry žili v osobitnom dome pri vrátnici hneď pri vstupe do areálu seminára. Celý seminárny areál bol obohnaný vysokým omietnutým múrom, ktorý bol tak vysoký, že sa nedal nijako preskočiť. V areáli seminára naokolo hlavnej budovy rástli obrovské a pritom majestátne starodávne pínie, ktoré počas horúceho leta robili príjemný tieň...

Práve v čase, keď v *Nepomucene* bol formovaný (býval) Timkovič (1987-1988), sa na jeseň r. 1987 stala tragická udalosť jednej zo sestričiek faustínok. Bola kvôli akejsi práci na jednom z vyšších poschodí *Nepomucena*, a keď sa chcela vrátiť do suterénu budovy do kuchyne k ostatným spolusestrám, privolala si výťah. Otvorila dvere výťahu a ako to obyčajne býva v rutinných každodenných záležitostiach, bezmyšlienkovite do neho vstúpila. Tragické pritom však bolo, že sa dvere výťahu odomkli, i keď samotná kabínka výťahu ostala kdesi na najvyššom poschodí... Sestrička celou svojou váhou vstúpila do prázdna a zrútila sa až na spodok výťahovej šachty... Keď ju tam našli spolusestry, počuli už len jej posledné stonanie a výdych... O smrti mladej poľskej sestričky v pápežskom seminári vtedy nadšene písali všetky voľnomyšlienkárske denníky v Taliansku. Nebola to vôbec pozitívna reklama pre seminár a ani pre Vatikán... Noviny to zinscenovali a okomentovali samozrejme v duchu protikatolíckom. Spomedzi riadkov sa dalo vyčítať, že v pápežových kolégiách sa záhadne zomiera... Vyšetovanie však ukázalo, že sa jednalo o chybu výťahu, a teda o nešťastnú, nikým nechcenú udalosť.

Sestričky obhospodarovali kuchyňu. Bohoslovci dolu do kuchyne nechodili, lebo sestričky aj umývali všetky riady. Jedinou funkciou vybraných bohoslovcov bolo len poroznášať na obed a večeru stravu, ktorú im sestričky poslali špeciálnym na jedlo určeným výťahom z kuchyne a potom pozbierať použité riady v jedálni, naložiť ich na pohyblivý vozík a poslať ich tým istým špeciálnym výťahom späť dolu do kuchyne... O všetko ostatné sa postarali sestričky.

Bohoslovci sedávali pri stoloch po šiestich a tak jednotlivé spoločné misy s jedlom boli už k tomu uspořobené – bolo v nich jedlo dávkované práve pre šiestich... Ako si obsah podelili bohoslovci medzi sebou, to už zostávalo na nich. Napr. na mise bolo šesť kusov ryby, či šesť kusov mäsa a pod... Každému bohoslovcovi sa vždy ušiel práve jeden kus a ten druhý len v prípade, že ktorýsi spolubrat pri stole ho z nejakých dôvodov nezjedol,... podaroval mu ho, alebo neprišiel na obed či večeru...

Skryli sa do čítárne knižnice a potichúčky si zaspievali rusínske koľadky...

Obaja gréckokatolíci (Timkovič a Zdravecký) v knižnici rímskokatolíckeho českého pápežského kolégia *Nepomucenum* (na ulici Via Concordia 1, Roma) našli svetlomodrú knihu gréckokatolíckych rusínskych koľadok *Grekokatolícki duchovní písně*, ktorú v roku 1969 v Československu vydal gréckokatolícky kňaz o. Štefan Papp... Vlastne ju našiel jeden ich starší slovenský rímskokatolícky bohoslovec Mikuláš Hatiar (1962) rodák z Bratislavy – bibliotekár, a daroval im ju, lebo podľa neho ju i tak

v *Nepomucene* nikto nikdy užívať nebude a zaberá v knižnici len miesto... Čudovali sa, ako sa vlastne do *Nepomucena* dostala, keď v Československu bol socializmus, ale obaja gréckokatolíci boli radi, lebo konečne mali v rukách čosi, čo im pripomenulo domovinu, rodný gréckokatolícky obrad a skutočnú vianočnú atmosféru v cirkvi, kde sa táto útlá knižôčka formátu A5 na Vianoce bežne na Slovensku používala...

Táto knižôčka bola našťastie znotovaná. Kanaďan Igor Zdravecký mal so sebou z domu flautu, tak obaja poobede 24. decembra 1987 – na Svätý večer *Roždestva Hospoda našeho Isusa Christa* zašli do čítárne seminárnej knižnice na prízemí, kde ich nikto nemohol v danom čase rušiť a najprv Igor Zdravecký na flaute opatrne prehral podľa nôt melódiu, aby si ju pripomenuli, a potom spolu trasľavými neistými hlasmi plnými nostalgie po domovine, si zaspievali po rusínsky niektoré koľadky, ktoré poznali obaja: **Vladimír Timkovič** z Košíc zo Slovenska a **Igor Zdravecký** z Toronta z Kanady. Jednalo sa o koľadky: *Nebo i zem'ľa nyňi toržestvujut*, *Divnaja novina*, *Božij Syn dnes narodivsja* a *O kto, kto Nikolaja ľubit*. Tá posledná sa spievala na sviatok sv. Nikolaja Myrlikijského Čudotvorcu pár týždňov pred Vianocami, už 6. decembra – ale im to nevadilo, lebo na Mikuláša v danom čase tiež prizabudli, pretože v *Nepomucene* u rímskokatolíkov sa tento veľký východný svätec vôbec nijako nepripomínal... Timkovič si tieto koľadky vtedy nahral na magnetofón, aby mal spomienku na svoje prvé Vianoce mimo domoviny v ďalekom Taliansku a zároveň, aby si ich mohol neskôr prehrať a tak pripomenúť melódiu i v budúcnosti, keď bude pôsobiť v Kanade a nebude mať pri sebe šikovnú flautu a jej hráča Igora Zdraveckého...

Neprijemné prekvapenie na "slávnostnú" štedrovečernú večeru

Keď nastal *Štedrý večer* Vianoc r. 1987, Timkovič bol s úplnou samozrejmosťou presvedčený, že i v rímskokatolíckom českom pápežskom seminári *Nepomucenum* v Ríme budú sladké bobaľky s makom, kyslá kapustová polievka s hubami a vyprážený kapor so zemiakovým šalátom, prípadne po polnoci sladké vtáčie mlieko ako to mal doma. Myslel si, že na celom svete ľudia majú na *Svätý večer* pôst (len raz na deň sa dosýta najesť a zdržanlivosť aspoň od mäsa, keď nie aj od mlieka), ako to bolo u gréckokatolíkov na východnom Slovensku. Vedel, že na Ukrajine, na Podkarpatskej Rusi sa dodržiaval dokonca omnoho prísnejší pôst. Vedel to z vyprávania svojho otca, keď tento spomínal na svoje *Roždestvenné* sviatky doma v Lazoch pri Volovci hneď na hraniciach s Haličinou... Už sa mu zbíhali slinky na typickú vianočnú stravu – a práve tu nastalo jeho veľké sklamanie. Práve službu konajúci starší bohoslovci im na podnosoch s úplnou samozrejmosťou poroznášali vyprážený bravčový rezeň a zemiakové pyré... Pri roznášaní sa tvárili mimoriadne slávnostne a bolo vidno, že sa im zbíhajú slinky v ústach a snažia sa čím skôr poroznášať a zasadiť k chutnému vypráženému mäsu... Vtedy spolusediacim pri stole Timkovič začal so smútkom v srdci žalovať:

— *To je škandál!!! Ved' dnes je pôst – a oni celý rok nás krmia diétnou nemastnou talianskou stravou a práve na Svätý večer nám dávajú mastný bravčový rizek!*

Keď to hovoril bolo mu temer do plaču... Čakal od nich potvrdenie, že má pravdu a prípadne radu, kde sa má sťažovať a koho treba potrestať, aby sa to viac neopakovalo... Pri stole, kde sedával Timkovič boli celý rok vždy tí istí šiesti bohoslovci: dvaja gréckokatolíci Timkovič a Zdravecký na jednej strane a ostatní štyria boli rímskokatolíckmi pôvodom zo západného Slovenska a Čiech... Miernu výnimku tvoril len rímskokatolíck **Janko Džurňák**, ktorý pochádzal od Starej Lubovne a sedel hneď vedľa Zdraveckého z ľavej strany... Na rozhorčenie Timkoviča jediný súhlasne mlčky prikyvoval **Igor Zdravecký** z Kanady. Z oproti sediacich troch rímskokatolíkov jeden sklonil hlavu a ostatní dvaja sa tvárili, že nepočujú... Keď Timkovič opäť rozhorčene zopakoval svoju poznámku o spiknutí sa proti Cirkvi v pápežskom kolégiu

Nepomucenum v Ríme, jeden zo slovenských bohoslovcov, čo sa predtým tváril, že nepočuje, opatrne zdvihol hlavu a s vážnou tvárou sa opýtal:

— *U vás na východnom Slovensku sa ešte postíte na Štedrý deň?*

A keď Timkovič súhlasne prikývol a vymenoval domáce vianočné menu, ten istý slovenský bradatý bohoslovec od Bratislavy ho takto poučil:

— *Ja som zo západného Slovenska a tam nijaký pôst ani zdržanlivosť na Štedrý deň nie je. A potom, čo sa týka vyprázaného rizka na stole – tak to je dneska už typický český obyčaj tradičný v Čechách.*

A hneď potom sa spýtavo pozrel na spolusediaceho českého bohoslovca **Petra Boučka**, ktorý už mal okolo štyridsať rokov a na hlave dost veľkú plešinu... žiadajúc ho očami a miernym myknutím hlavy, aby mu to potvrdil. A ten mlčky súhlasne prikývol temer nezdvihnúc hlavu od veľkého rizka, ktorý na tanieri práve krájal svojim tupým príborovým nožom profesionálne ho pridržiac vidličkou, aby mu náhodou nejaká časť z neho nevyletela mimo tanier...

Timkovič s vyrazeným dychom sa neveriacky opäť spýtavo pozrel na mlčiaceho plešatého českého bohoslovca, žiadajúc ho, aby to výraznejšie potvrdil. Ten len mykol plecami – naznačujúc tým, že on zato nemôže, a zamrmlal popod nos, že v Čechách je naozaj obyčaj na Štedrý večer jesť rizek – vyprázané bravčové mäso...

Zhrozený Timkovič spočiatku rozmýšľal, či jesť bravčový rezeň, alebo nie... Keď starší skúsení oproti sediaci rímskokatolícki bohoslovcovi videli jeho váhanie, poučovali ho, že teraz si rezeň už môže dať, lebo žije medzi rímskokatolíckmi a ak si nedá – tak ho veľmi radi zjedia oni namiesto neho. Ten bradatý z nich sa už už aj symbolicky načahoval za Timkovičovým rizkom svojou vidličkou, že mu ho vezme z taniera... To rozhodlo. Timkovič si v obrannom reflexe pritiahol tanier bližšie k sebe... Vtedy sa všetci okolosediaci začali smiať hurónskym smiechom, neprestávajúc jesť sviatočné menu. Na večeru už nebolo nič inšie okrem slávnostného šampanského, tak Timkovič rezeň s miernymi výčitkami v svedomí, že porušuje zdržanlivosť od mäsa zjedol... Šampanského sa nedotkol, lebo bol abstinentom... Spolusediaci si pochvaľovali jeho abstinenciu a spravodlivo si porozlievali Timkovičovú dávku šampanského... Zaujímavé naozaj bolo, že masťný vyprázaný rezeň, veľký skoro ako dve dlane sa v pápežskom kolégiu *Nepomucenum* jedol len raz v roku – a to práve na Svätý večer na Vianoce. Toto je rímskokatolícky obrad. Čechy po násilnom potlačení cyrilometodejského gréckokatolicizmu v dobách Jána Husa stratili vieru v Trojjediného Boha. Pri sčítaniach ľudu v súčasnosti sa ukazuje, že sa tam veľmi veľa ľudí hlási k ateizmu...

Boli to Timkovičove prvé Vianoce mimo domova, mimo rodiny a bez akejkoľvek gréckokatolíckej rusínskej koľadky... Po "svätej" večeri s vyprázaným bravčovým mäsom, ktoré ináč bolo mimoriadne chutné, rímskokatolícki bohoslovcovia a kňazi z celého sveta bývajúc v seminári *Nepomucenum* spievali svoje vlastné vianočné piesne: po česky, slovensky, anglicky, taliansky, španielsky a na záver prišli sestričky z kuchyne a zaspievali po poľsky... Každý spieval vo svojej rodnej reči... Preto toľké reči, lebo v českom *Nepomucene* za komunizmu nebolo seminaristov zo domoviny, ktorá bola za ostnatým drôtom... Aby obrovská budova bola ako-tak rentabilná, bývali tam seminaristi a kňazi aj iných národností...

Šokujúce pre Timkoviča bolo, že poľské sestričky faustínky spievali typickú rusínsku gréckokatolícku koľadu po poľsky v trochu pozmenenej melódii a prezentovali ju ako niečo typicky poľské-rímskokatolícke. Vtedy ešte nevedel, že celý juhovýchod moderného Poľska s mestom Krakow včítane, sa ešte pred pár storočiami na poľských mapách s úplnou samozrejmou označoval ako *Červená Rus* osídlená Rusínmi-Lemkami, ktorí, ak neboli zlatinizovaní, boli v tzv. *akcii Visla* po II. svetovej vojne násilne vysťahovaní-roztrúsení (maximálne 2 rodiny do jednej dediny) na opačný koniec

Poľska k Baltiku... Preto i v *Nepomucene* pracujúce faustínky – poľské potomkyne Rusínov-Lemkov, ktoré už niekoľko generácií boli rímskokatolíčkami, hoci po slovensky či česky veľmi nerozumeli, rozumeli Timkovičovi veľmi dobre, keď s nimi rozprával vo svojej materskej hutoračtine, aká sa užíva v Sečovciach a okolí, a ktorú majú dodnes uzákonenú ako svoju rusínštinu Rusíni žijúci vo Vojvodine v Srbsku... Poľské sestričky sa čudovali, že Timkovičovi rozumejú lepšie ako ostatným slovenským a českým bohoslovcem... Ak náhodou Timkovič naďabil na Poliakov od Baltického mora, tí hutoračtine už nerozumeli...

Kto chcel, mohol zaspievať pre všetkých nejakú vianočnú pieseň priamo od svojho stola... Postavil sa, slávnostne sa zhlboka nadýchol a zaspieval... Bolo cítiť, že každý svoje piesne spieval precítene a od srdca. Spev vyžaroval spomienku na domovinu i najbližších, s ktorými človek práve nemohol z rozličných dôvodov byť... Po zaspievaní všetci prítomní mu srdečne zatlieskali. Timkovič so Zdraveckým boli medzi asi stovkou prítomných jedinými gréckokatolíckmi, ale nemali odvahy prihlásiť sa a v tomto rímskokatolíckom oceáne zaspievať nejakú svoju gréckokatolícku koľadku po rusínsky... Na príčine bola nielen menejcennosť, ktorú latinici dávali gréckokatolíckom na každom kroku pocítiť, ale aj fakt, že obaja neboli nejakými svetobornými spevákmi... S odstupom času po pár desaťročiach, s patričnými životnými skúsenosťmi, bol vlastne Timkovič rád, že tam vtedy nič nezaspievali, lebo tým by si u rímskokatolíckov poriadne pokazili kádrový posudok... A vďaka tomu, že nič nezaspievali a verejne sa neangažovali za svoj obrad, rímskokatolícke vedenie ich považovalo za nie nebezpečných hlupáčikov, u ktorých je len otázkou času, že sa po patričnej výchove ľahko stanú výbornými janičiarmi-latinizátormi medzi svojim gréckokatolíckym ľudom v emigrácii v Kanade... Ktovie aké nepríjemnosti by im stvárali, keby ukázali, že sú príliš gréckokatolíckmi, a možno by ich aj vyhodili zo seminára a nikdy nevysvätili na kňazov..., čo sa potvrdilo po neskorších rokoch (pozri udalosti v Prešovskom baziliánskom monastyre v rokoch 2004-2008).

Na konci "svätej" večere mal záverečné slovo rektor pápežského kolégia **Mons. Karel Vrána (1925-2004)** a z jeho reči mimochodom vyplynulo, že ho to stálo dosť námahy, aby zohnal v Taliansku masné mäso na rizek a ten bol potom pripravený správne po česky. Taliani sú totiž všeobecne známi, že jedia len diétne mäso a temer nikdy bravčové... Rektor sa otvorene vyjadril, že sa *nádeja*, že rizek dobre chutil aj všetkým kňazom a bohoslovcem z celého sveta, ktorí obyčajne tak masnú stravu typickú pre Čechov nejedávajú...

Šialené strieľanie Talianov na rímskych uliciach

Už počas vianočnej večere sa začali na okolitých uliciach ozývať prenikavé výbuchy... Spočiatku len nesmelé: sem-tam a potom vždy častejšie a intenzívnejšie... Timkovič sa starších spolubohoslovcov pýtal, čo sa deje... Tajnostkársky ho poučili, že sa jedná o delobuchy-*petardy* a streľba bude temer počas celej noci... Taliani totiž Vianoce oslavujú streľbou *petardov*... Na Silvestra strieľajú *petardy* tak isto... V tú Timkovičovú najsmutnejšiu vianočnú noc sa skoro vôbec nedalo spať, lebo streľba utíchla až nad ráno. Niektorí mladí bohoslovci hneď po večeri vyšli na strešnú terasu *Nepomucena* a odtiaľ pozorovali svetelné efekty po výbuchoch, ktoré vylietavali z temer každého okna v Ríme... Zaujímavé bolo, že z okolitých výškových domov mierili *petardy* priamo nad seminár *Nepomuceno*... Aspoň sa to tak zdalo, akoby mali niečo proti semináru... I keď v podstate, kde inde mali ich strelci svoje *petardy* mieriť, veď okná mali naproti semináru... Po nejakom čase si bohoslovec **Janko Džurnák** všimol, že jednému šialenému Talianovi z okna oproti asi došli *petardy*, lebo sa vyklonil z okna a v rukách držal pištoľ, ktorou mieril do oblohy a páčil smrteľné guľky ani pozbavený mysle... Vtedy

si mladí bohoslovci s hrôzou uvedomili, že by sa mali čím skôr *pratať* z terasy, lebo tu človek môže ľahko dôjsť k možno i smrteľnému úrazu – i keď *Nepomucenum* bolo z hľadiska dostrelu petardov dostatočne vzdialené od okolitých domov, pre streľbu z pištole to neplatilo. Guľka nejakého rozvášneného talianskeho šialenca mala dostrel mnohonásobne väčší, stačilo len vhodnejšie nakloniť strieľajúcu dlaň ...

Starí – už niekoľko rokov v Ríme žijúci českí a slovenskí bohoslovci sa už ničomu nečudovali, na terasu a ani von zo seminára na nádvorie v tomto čase nevychádzali, ale práve prišli, ktorí v Ríme trávili svoje prvé Vianoce, boli ešte neopatrní. V jednej veci však všetci boli úplne jednotní. Všetci spoločne krútili hlavami a všetkých v tomto odľade spájalo rozhorčenie nad nenormálnymi Talianmi, ktorí tak zvláštne "oslavovali narodenie nášho Spasiteľa Isusa Christa".

Velikdeň 1987 v pápežskom českom seminári *Nepomucenum*

Keď sa o pár mesiacov nato oslavovala Pascha – *Velikdeň* (*Velký deň*, po rímskokatolícky *Velká noc*) Timkovič vopred poučený od svojich rímskokatolíckych spolubratov už od slávnostných raňajok nič priveľkého neočakával... I keď mal tajnú nádej, že sa príjemne sklame a na Velikdeň predsa len posvätia Paschu – okrúhly sladký koláč (*kulič*) s hrozičkami ozdobený víťazným vencom a krížom uprostred (obraz zabitého a zmŕtvychvstalého Eucharistického Christa), ďalej košíky plné špeciálnych jedál ako *šoudry* (šunky), zlatožltého syrca, pisaných vajíčok, štipľavej sladkokyslej cvikly s chrenom a pod. Nádej sa mu nesplnila. Nedeľa Veľkej noci v pápežskom seminári *Nepomucenum* bola úplne rovnaká ako všetky iné nedele roka. Aj raňajky a aj obed... Aj bohoslužby. A v pondelok o nejakej olievačke nebolo ani chýru ani slychu... Jednoducho smutný a prázdny rímskokatolícky obrad...

— *U nás to nie je zvykom* – krčili plecami rímskokatolícki bohoslovci zo západného Slovenska a Čiech, keď Timkovič pri istej príležitosti poznamenal, že na východnom Slovensku predsa aj rímskokatolíci robia všetko podobne ako gréckokatolíci a svätia *paschu*.

Až neskôr, po štúdiu dejín Timkovič pochopil, že rímskokatolíci robia podobne ako gréckokatolíci na Vianoce a Veľkú noc len tam, kde ešte pred relatívne krátkym časom boli sami gréckokatolíckmi. Potom boli zlatinizovaní, a aby sa náhodou nevrátili na tieto sviatky ku gréckokatolíckom, tak im rímskokatolícki kňazi tieto obyčaje na čas tolerujú ako menšie nutné zlo.